

Tõrjelahing Caeni ruumis kandus eile üle ka Caeni linnale

Itaalias ei saavutanud vaenlane loodetud läbimurret. Idarindel möllavad lahingud endise ägedusega

Führeri peakorterist, 10. juulil. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab: Suur tõrjelahing Caeni ruumis kandus eile päeva jooksul üle linnale endale. Viimaste tünar- ja majadevõitluste järele, milistes meile väed tekitasid vaenlasele rasked kaotusi, surus vaenlane meie liini tagasi Caeni linnale lõunaservale. Graunville juures nurjusid vaenlase tankid rünnakud. Ühes lõigus mõlemal pool Caumont-Caeni maanteed ei ole võitlused veel lõppenud. Aire ja Sainteny vahel suutis vaenlane saavutada vaid vähest maalaavõitu. Lõuna pool La Haye de Puitsi tõrjuti hulk vaenlase rünnakuid tagasi. Lääne pool asulalt purustati vaenlase koondumised kahuritulega.

Möödunud nädala võitlustes Cherbourgi poolsaare lääneservas paistsid eriti välja 77. jalavädiviisi võitlusarhivad reservkonnad Bacheri ja 243. jalavädiviisi võitlusarhivad kolonel Klosterkämperi juhtimisel.

Prantsuse ruumis hävitati taas 239 terroristi ja saboteeri.

Hollandi ja Põhja-Prantsusmaa ranniku ees uputasid sõjalaevastiku juhtosakonnad 801 vastu 9. juulil 2 briti kiirpaati, vigastasid veel 4 rasket ja saavutasid arvukalt tabamusi paljudele teistele paatidele. Üks oma sõiduk läks kaduma.

St.Malo lahese sündisid eelpostipaadid vaenlase hävitajad tagasi pöörduma ja vigastasid neist ühe.

V.I raske kättesaamistuli püüis vaid väheste katkestustega Londoni kohal.

Itaalias osutasid meie länne rannikuliidid Volterra juures, Bogibonei ja Arezza juures ning Aadrila rannikul rakendatud

väed erilist vastupidavust. Vaatamata ülekaaluka jalaväe ja soomusjõudude panusele mida toetati tugevama kahuritule ja pidevate õhurünnakutega, ei õnnestunud vaenlasele kuskil loodetud läbimurret meie liinides. Üksikute kohalike sisse- ja väljapostide võitlused veel jätkusid.

Idas vähenes Koveli juures nõukogude rünnaku ägedus meie vägede väljapostide tõrje tõttu. Uued läbimurrukatsed purustati.

Lääne pool Baranovitshi pidurdasid meie diviisid tugevat jalaväe ja soomusjõududega edasitõugudele. Sõjajõudude Szevara ääres mõlemal pool Slonimilt. Vilno kaitsjad kaitsesid linna vaenlase arvukate tankide toetatud rünnakute vastu ja tekitasid talle kõrgeid veriseid kaotusi. Lõode pool Vilnot paistis bolševikud vasturünnaku tagasi. Kaunase-Daugavpils maantee ääres käivad ägedad võitlused Ostena juures. Meie vägede vasturünnakutele oli edu. Lõode pool Polotskit nurjusid rea nõukogude kütideviisid läbimurrukatsed meie vägede visas vastupanu.

Rasketes tõrjevõitlustes Orsha ruumis paistis erilise vapriga silma major Lamprecht, ühe Hamburgi kerge üksuse komandör.

Tugevad lahingulennukiteüksused ründasid veerevas panuses maavõitlustes sekka, kõrvaldades võitlustest arvukalt nõukogude tanki ja kahureid ja hävitasid mitusada sõidukit.

Õuul teostasid võitlus- ja lahingulennukid mõjuvaid rünnakuid nõukogude järelevalvade vastu. Lääne rannikuliidid pommitasid Korosteni, Olevski ja Rovno jaamades tekkis tulikahjusid varustustagrite

ja ägedaid plahvatusi.

Üks põhja-ameerika pommitajateüksus heitis eile laialipillatuna pomme Ploesti ruumi.

Üksikud vaenlase lennukid heitsid eile õõsel pomme Reini-Westfaali piirkonda.

Merevõitlused, kaubalaevastiku pardarelvad ja sõjalaevastiku õhutõrje tulistasid ajavahemikus 1. — 10. juulil alla 66 vaenlase lennukit.

Indiat saab vabastada ainult relvade jõul

Subhas Chandra Bose läkitas Mahatma Gandhile

Tokio, 8. 7. (DNB). Ühes läkituses Mahatma Gandhile, milles püütakse võita tema poolehoidu kavatsusele, rakendada 3 miljonit väljaspool India piire asuvat india last võitluses kodumaale heaks, seletas, nagu Burmas teatakse, Subhas Chandra Bose oma raadiokõnes reede õhtul, et india lased siin- ja sealpool piire on veendunud selles, et iseseisvust saadetakse saavutada ainult relvastatud võitluses, kuna, nagu kõigi tunnevad, inglasi ei saa võenda sõnadega ja nad ei taanda moraalse surve ega passiivse vastupanu poliitika ees.

Bose seletas veel, et india lased nii kodus kui ka välismaal oleksid õnnelikud, kui nad suudaksid vabadust saavutada sel teel, mille eest Mahatma kogu oma elu jooksul on välja astunud, ilma verd valamata. Kuid nõnda, kuidas asjad kord on kujunenud, oleval Bose'i veendumus, et india lased, kes soovivad näha oma vabaduse teostumist, peavad valmistuma ka vereohvriteks.

Roosevelt tunneb muret jaapanlaste edasitungi pärast

Stokholmist, 8. 7. (DNB). Ühe teate järele Washingtonist avaldas Roosevelt pressikonverentsil muret jaapanlaste edasitungi pärast Hiina mandril. Tema sõnad kummineerisid lootuses, et Tõhkingi suutab võimelleks, avaldama tugevat vastupanu.

Bolshevism tungib ka Aafrika sildamisse

Stokholmist, 7. 7. (DNB). Nagu TASS Addis-Abebas teatab, ositas seal uus Nõukogude Liidu saadik oma volituskirja. Hille Selassie tõi sel puhul, et „etioopia rahvas omavoliga saavutas Nõukogude Liidu vastu ja soovivat viimasega vihkajat koostööd“. Nii avab inglismaa bolshevismile tee ka Aafrikasse.

Ainult 1 protsent

Berlinist, 5. 7. Berliini sõjalistes ringkondades tehakse invasiooni esimese kuu bilansi Normandia ranniku kohta. Seejuures nenditakse, et anglo-ameeriklased suutsid 534 000 ruutkilomeetri suurusel Prantsuse maalast senini oma valdusse saada vaid 1%, nimelt 5300 ruutkilomeetrit.

Türgis sündisid viisikud

Ankara, 5. 7. (DNB). Peaminister Saracoglu, kes isiklikult tunneb huvi viisikute vastu, kes pühapäeval sündisid ühes Väike-Aasia külas, andis Ankara ringhäälingu teatel korralduse, et kohale saadetakse halastajad ja arste. Türgi parlamentile on esitatud seaduseelnõu, mille kohaselt türgi rahvas need viisikud adopteeriks.

Idas kasvas rünnakuhoog

Vaenlasele oli Normandias raskeimaid kaotusi. Itaalias võitlesid eriti vahvalt turkestaani vabatahtlikud

Führeri peakorterist, 9. juulil. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Normandias alustas vaenlane nüüd ka esialgsel rünnakul rindeliigiga vastu Caeni põhja pool laial rindel tugevat jalaväe ja soomusjõududega rünnak. Rasketes võitlustes, mis päeva jooksul järjest ägenesid, oli vaastal eriti kõrgeid veriseid kaotusi. Tal õnnestus lõpuks kirde ja lõode pool Caeni tungida meie positsioonidesse. Ka mõlemal pool Caumont-Caeni maanteed teostas vaenlane ägeda tule ettevõtmistuse järele tugevaid rünnakuid, milistes ta suutis saavutada kohalike, vahel paistisid sisse- ja väljapostide võitlused.

Vire ja Taute vahel võideldi kogu päeva jooksul vihaselt. Rasketes kaotustes juures õnnestus vaenlasele siin oma sillapead veidi laiendada üle Vire edela suunas. Võitlused on ka siin alles täies hoos.

Lõode pool Le Plessis ja edela pool La Haye du Puitsi ründas vaenlane korduvalt tulemusteta.

Prantsuse ruumis hävitati võitlustes 198 terroristi. Sõjalaevastiku võitlusvahendite läbi uputati invasioonirinde merepiirkonnas taas 1 ristleja ja 1 hävitaja, kuna veel teisi laeva torpedeeriti. Üks vaenlase lennuk tulistati alla.

Londoni ja selle äärepiirkondade kohal jätkab raske kättesaamistuli.

Itaalias jätkas vaenlane oma rünnakuid erilise hooga Liguria rannikul Volterra juures, põhja pool Siena ja Aadrila rannikul. Ta tõrjuti raskeimate võitluste järele siiski kaotustest tagasi, välja arvatud mõned vähesed kohalikud sisse- ja väljapostid. Viimaste lähedast kermides tõrjevõitlustes länne rannikuliidid paistis välja üks enamik turkestaani vabatahtlikudest koosnev jalavädiviis koos oma saksa juhtkonnaga.

Maailmapoliitika pärast invasiooni

Ilma Balti ruumita ei saa olla Euroopat

Rita. DNB. Oma teenistussõidu puhul Riiga kõneles Saksa pressilema asetäitja staabiteiler Helmut Sündermann Riia Suure Gildi saalis, mis viimase kohani oli täidetud, teemal „Maailmapoliitika pärast invasiooni“.

Et ole kahtlust, ütles staabiteiler Sündermann, et just viimaste nädalate sündmused, mis algasid invasioonipäevadega, ei olud üksnes sõjalised, vaid ka poliitilised sündmused ja et me võime nende üle ainult siis öieti otsustada, kui me neid paigutame selle kõige ägeda suurima ja otsustusriikama rahvastesse ja suurde üldraam.

Moskva seitas nõudmise teise riide järele juba 1941. aasta augustikuu päevadel, seega juba kolme aasta eest.

Kõhklamine on mõistetav, sest see on tohtur risk, mida härrad Churchill ja Roosevelt nütud üritasid, mitte üksnes sõjalist, vaid ka poliitilist laadi riskimine. Churchill ja Roosevelt teavad, mis on mängus. See pärast ergutavad nad oma rahvad üles selleks otsustavaks jõukatsumiseks. Churchill seisab invasiooniga ühenduses veel erilise määletu. Juba Esimeses Maailmasõjas tolaegse mereministrina sooritas ta ühe aktiooni — dessandi Dardanellidele — Gallipoli aktiooni. Ingliseid pidasid tollal aprillist 1915 kuni jaanuarini 1916 rannikuribal Dardanellide ääres kolmveerand aastat aega verisemal võitlusel, enne kui nad otsustasid lõpetada nurjunud operatsiooni. Aktiooni eest vastutavale Churchillile tähendas see tookord ametist vallandamist. Saepärast püüab ta nüüd kõik paistata invasiooni, et vältida samasugust lõppu, mida ta kardab ja mida ta näeb tulemas.

Kes tahab rünnata ja vallutada, ütles kõneleja, sel pole piiramatult aega, see ei saa kanda mõttumatult ohvreid, sest saavutamaks ei võrdu enam toodud ohvri. Kuid kes võitleb aga oma elu eest, kaitses oma olemasolu, see võitleb ainult selleks, et edasi elada, talle ei ole aeg ja ohvrid mingid otsustavad tegurid. Ja kui vaenlane tahab meid sel aastal alistada, siis näitame meie just sel aastal, et ta ei saa meid kunagi jalg alla latta. See on invasiooni poliitiline äratundmine ja selle tulemus, ütles kõneleja. Euroopa ühiskond teab, et see saatus otsustatakse käesolevas sõjas. See

äratundmine on saanud kõigile selgeks nagu ei kunagi varem. „Ma usun“, seletas staabiteiler Sündermann, „et see on äratundmine, et Normandias kaitsetakse ka läti rahvast, samuti nagu kõikjal Euroopas on selge, et ilma Balti ruumita ei saa olla Euroopat“. Nagu veel mitte kunagi mõeldud sajandil selgub praegu, et see Euroopa kondine on tegelikult noor kondine, kelle pärl on tulevik. Mida me tänapäeval Euroopas näeme, on mehe vaimu ärkamine ja paistamine, nagu see on omane vaid edasipildlikule noorusele.

Sõdurid ja töölised on saanud Euroopa ühiskondliku elu eelsalkadeks. Randrist on saanud aumärgiks, mis seob tänapäeval kõiki Euroopa rahvaid.

Ma kõneles neist Euroopa asjadest, ütles staabiteiler Sündermann edasi, ja loodan, et andsin sellega lisa oma teemale „Maailmapoliitika pärast invasiooni“. Seet olemas jalg selgusele jõudnud, et just see Euroopa kokkuvõtte, nagu me pole seda viimase sajandi kuskil niisuguses ulatuses näinud, Euroopa tagasitulek kindla tegurina maailmapoliitikasse, on sündmus, mis toimub võitluses.

Me näeme enda ees üksnes kaht võimalust: ühel pool teed helgese tulevikku, teisalt meie vaenlase soovi Euroopat jälge alla latta.

Euroopa jõud peitub tema rahvaste mitmekesisuses. Enam kui kümnekonna rahva loov jõud muutis Euroopa kontinendi maailma viimase keskuseks ajal, mil see vaimne jõud ei leidnud vähimatki poliitilist väljendust.

Meie vaenlastel on sõjalisid, jatkas kõneleja, mis lähtuvad sellest, et Berliin ja Tokio tuleb vallutada. See on ühe hõlpsa panuvääriv üritus, kui perifeerial tuleb pidaada nii rasked võitlused, nagu seda peavad anglo-ameeriklased.

Meie olemas võitnud, kui Euroopa olemasolu ja vabadus on kindlustatud kommunistide eest. Meil pole vaja oma sõjaseisundi kuni pealt otsida, sest meie sõjalislike on: me tahame vabalt elada ja töötada. Euroopa on absoluutelt võimatu, hüüdis kõneleja, kui ta on üksmeelse ja kindel, nagu seda olemas näinud neil kuudel.

Idarindel jätkuvad liikuvad võitlused

Enamlaste põhjapoolne rünnakukil peatati kagu pool Vilno-Daugavpils jooit

Berlinist, 6. 7. Võitluste liikuvus iseloomustab endiselt arengut idas. Tõrjelahingu võitluskil on oma sügavuses tugevasti lõdvenenud, nii et kindlat rindest kui niisuguseid ei saa kõnetolla. Suure ägedusega võideldi keskajalal Baranovitši—Molodešno rindel. Lääne pool Molodešno püüdis Nõukogude rünnak Vilno suunas Saksa rindele läbi murda, löödi aga tagasi. Nõukogude rünnakutõud jõudsid siin punktini umbes 50 km Vilnot, peatati aga, ja nende liikumine ei edene enam. Samuti peatati Narotši järve ääres kagu pool Vilno—Daugavpils liini Nõukogude rünnakutõud.

Berliini sõjalisel ringkonnas juhitakse tähelepanu sellele, et Balti ruumi küsimus on Nõukogude strateegias alles viimasel ajal esile kerkinud.

Nõukogude kindralstaabil ei olud esimeses mõeldud suurofensivis ilmselt arengut, mis oleks selleks määratud, et anda vahetus löök Balti ruumile. Ofensiv sihtas üleminevates liikumistes rünnakusnaad Minski ruumile ja näis, et need seeläbi arenevad lähtest länne suunas.

Sel määral aga, kuidas enamlased Orša—Borissov—Minski rünnakuliini suure hoo- ga länne suunas edasi tungisid, pidi Balti ruum nende strateegilist huvi äratama operatiivseks edemiseks Balti ranniku suunas. Nõukogude ofensivi poolt saavutatud sisse- murruurum länne suunas on vaheajal viinud flankeriiv mõjuni kolmele edasisele Balti riigile, mida ida poolt endiselt kaitses muatmatuks jäänud Saksa tõrjerinne. Pooluseks idarinde peatuva põhjatiiva ja liikuvate keskliigide vahel on ruum põhja pool Polotskit. Siit kulgeb tõrjerinne umhkaudu edela suunas kuni Molodešno ruumini, mis asub umbes Minski ja Vilno joone keskel.

Anglo-ameeriklaste verine õhute rror Rumeenias

Bukarestist, 6. 7. (DNB). Anglo-ameerika pommitajateüksused, millesid 3. juulil ründasid Rumeeniat, suunasid Patshti piirkonnas ühe pardarelvadega madalrõnnaku täiskilutud reisijaterongi vastu. Selle jultunud teo järelekaas olid sajad surauid ja haavad, enamikus naised ja lapsed.

Rootsi hoolitseb Karjala laste eest

Helsingist, 7. 7. Seniast soome laste saatmist Rootsi, mis toimub sõja algusest saadik pidevalt, laiendatakse nüüd Soome sotsiaalministri Aaltoneni läbirääkimiste põhjal, mida viimane neli päevil Stokholmis vastavate Rootsi ametivõimudega pidas, suuremas ulatuses ka põgenikkude laste Karjalast. Selle järeldusel saadetakse juba lähemate nädalate jooksul 15.000 Karjala last Rootsi. Nad asetatakse seal algul koonduslaagritesse, kuna hiljem nad paigutatakse laiali rootsi perekondadesse.

Bonomi valitsus sai loa asuda Rooma

Stokholmist, 8. 7. (DNB). Ühes telegrammis Washingtonist, mille avaldas „New York Times“, teatakse, et anglo-ameeriklased andsid Bonomile „loa“, viia oma valituse asukohat üle Rooma.

Kindralfeldmarssal v. Kluge ülemjuhatajaks läänes

Führeri peakorterist, 6. juulil.

(DNB) Kuna kindralfeldmarssal von Rundstedti haiglane tervis takistab teda ametikohustest täitmisel, on kindralfeldmarssal von Kluge ülemjuhatajase lännes üle võtnud.

Führer väljendas oma sõdamlikku kirja rasketes olukordades silmapaistvalt tegutsenud feldmarssal von Rundstedtile oma erilist tänu ja kavatab teda rakendada eriliisanneteks.

Ungari vahetab saadikuid

Budapestist, 6. 7. (DNB). Riigihoidja nimetas senise Ungari sõjalise atasehe Roomas, feldmarssal — leitnant Szabo saadikuks Itaalia sõjasaalvabariigis. Senisele Ungari saadikule Zagrebis, Haroselle, saadati Ungari saatkonna juhtimise Helsingis.

Londonist evakueeritakse lapsi

Amsterdamist, 9. 7. Nagu briti teadeturroo teatab, evakueeriti laupäeval Londonist veel 15 000 last.

USA sõjaminister Stimson Roomas

Milano, 8. 7. (DNB). Ameerika sõjaminister Stimson on saabunud Rooma. Nagu usaldatavalt poolt teatakse, olid reisi põhjustajaks esmajoones keebused ameerika sõdurite distsipliini kättimise ja ohjendamise kohta Itaalias üldse ja nüüd eriti ka Rooma. Peale selle on Stimsonile mitmeid poolt sõdamele pandud, et ta oma salajas veenduks neis tohututes hävitustes, mida anglo-ameeriklaste sõjapidamine on tekitanud asendamatu kultuurvaradele.

Katastroof tsirkuses

Lissabonist, 8. 7. Neljapäeva pealelõunal puhkes ühes Hartfordi (USA) klallastavas teirkuses tuli, miline kiiresti levis ja haaras kõiki kolme rõdu 7000 inimest mahutavas telgis. Tekkis kohutav paanika, kui raske telk langes põlades areenile. „United Press“ teatas laupäeva hommikul, et selle ajaloo suurima tsirkusekatastroofi ohvrite arv ulatub 305-le. 146 laipa, enamikus lapsed, ei suudetud identifitseerida, kuna nad on sedavõrd ssestunud. Vahepeal jätkavad ametivõimud kiirrendatud uurimist tulikahju põhjuste üle, suutmata senini neid siiski kindlaks teha.

RING ON TÄIS

23. juunil, võiks ütelda, oli lõplikul kujul, kuigi mitte veel raumilise ja jõudude kogunatuse tervikuna, valmis see ring, mida vaenlane Saksa- ja Euroopa vastu sepsituse küllalt kana ja milles jäeti lõppkokkuleppele Teheranis. Koalitsioon on kandunud kavatsuste staadiumist reaalsusse, inglased, põhja-ameeriklased ja enamased seisavad nüüd ühisel rünnakul bolshevismist eest ja Euroopa sõdame ning ta olemasolu vastu.

Algas see kontsentriiline Euroopa rünnaku kava realiseerimine 12. mail Itaalias, sinna koondatud anglo-ameeriklaste pealotomisele alates Eiba kõrguselt, Rossetost põhja pool, ja ulatudes Trasimeni järveast mööda Aadria rannikuruumini, pooli Pescara ja Ancona vahela.

Läänes vastab sellele umbes sama ulatusega invasioonirinne, rajatud ja äleehitatud alates 6. juunist, kus ründaja kandnud juba sadadesse tuhandetesse meestesse ulatuvaid ohvreid ja kus rünnakut toetab vaenlase raske ja raske laevastikukahurväe eriti meruline tugi. Vaenlasele ei näi olevat aga tähtis ohvrite suurus.

22. juunil liandus rünnakukoalitsiooni kolmanda osana nõukogude suveofensiivi algamine idarindel, mis teostub nüüd umbes 280 km ulatuses, raskepunktiline idarindel keskjoone, kust vaenlane pingutat suruda kiilu läände, ja Soome maa-alade muutmisele uuesti võitlustandriks.

Sellisel valmistatud rünnakkoalitsiooni ringiga tahab vaenlane mureda ja hävitada Euroopat. Mida on sama Euroopa kaitsjail selle kohta ütelda ja asutada vastu? — See on küsimus, mis huvitab praegu kõiki, kes kuuluvad rünnatavasse Euroopasse.

Teadmise kõrval, et vaenlane on startinud otustatavateks lahinguteks, mille arengu kogunatuse ei ole veel kaugeltki aimatav, väärib silmapilgul erilist tähelepanu Saksa kompetentsete sõjaliste ringkondade, kes olukordi ühes nende teigitagustega kõikkõigelt kaalunud ja analüüsinud, üksainus omapärane sõna — „ainult“. Millega on seletatav see üleolev külmaverisus sellest hoolimata, et Euroopa sõdame vastu on alanud ja silmapilgul järjest palenemas staadiumis arenemas ajaloos ennemähtamatu rünnak?

Sellele küsimusele vastust otsides peame küll kõige pealt mõnema, et see mis nüüd saabunud, oli ette näha ja selge juba vähemalt aasta tagasi, kui mitte kauem, sest et teavimatused kõigeks selleks algasid ja arenesid vaenlase pooli juba ammu. Selleks, et teada saabuvat juba varakult ette, ei oleks

„Soomusarsnik“ — üksikvõitleja tankitõrjerelv. „Soomusarsnik“ on raketil põhjendatud tuginev uus relv, mis võimaldab grenaderil mõjalt rünnata vaenlase tanki. „Soomusarsnik“ jõudis juba mõnda tugevat, et see läbistab ka tugevaimad soomusplaate. Seda silmas pidades andis riigiminister Speer korralduse, et seda võitlusehendi valmistatakse suuremal hulgal. (Ruge-Atl. Wb.)

Kalevipoja õpetussõnad

Ühel Vabaduspäeva aktusel enne praegust sõda titles peokõneleja Narvas muuseas järgmised sõnad: „Kirjutatud on, võta jalast oma kingad, sead see maa, kus sa seisad, on püha. Tõesti, see maa, kus seisame, on püha maa: ei ole maakeral teist kohta, kus oleks võideldud nii visalt nii hulga aastasadade jooksul inimsoo stgavamal põhjõude ja edenemise eesitavuse — rahvusliku vabaduse ja kultuuri eest... Kogu maa kuni Rakvereni on täis kindlustusi, tihedalt, rida rea kõrval. Seal on neid kõigist aastasadadest, ka nii hallidest, et nende seletamiseks puuduvad andmed. Need on vahvuse, mehisuse, rahvusliku iseteadvuse ja kõrge vaimse kultuuri tunnistajad... Võitlus on väärtuste kaitsmine purustajate, varaste ja riisujate vastu. Ei ole võitlust seal, kus ei ole midagi kaitsa. Tühjale liivanõmmele ei tee aeda ümber keegi ega pane välja valvureid...“

Võitluste maa on ikka püha, nagu on püha ka võitlus oma rahvale. Et eesti rahva arusaam võitlusest, mehisusest ja vaprust ei ole mitte viimaste sajandite saadus, vaid ulatub võib-olla aastatuhandetesse tagasi, seda kinnitab kõige selgemini Kalevipoja rahvaluule traditsioon. Siin on tulnud ikka võidelda, ja ikka on jäädud võitjaks, alates küllap juba sellest ajast, millal siinne rändav ürgasukas sai omale esimese püüva kodu ja hakkas kiskuma selle ümber üles alemaad.

Või mille muuga oleks stumboolselt

õieti olnudki tarvis Teherani konverentil ja muid lehmakauplemist Euroopa ja ta rahvaste reatmise ümber plutokraatide kui sakkardajate ning bolshevikide kui hävitajate vahel. Sellest küllaldasest ajadust olenevalt võimaldus aga kaitsjate poolel juba varakult teha vääriskaid ettevalmistusi saadava vastuvõtuks. Nende ettevalmistustest tugevat märki kandis eelkõige ka 1944. a. talvelahing idas. Ja kuigi Saksaama ei ole silmapilgul sõjas enam n. ü. ühte kätt pidi, teame ometi, et sama on kehtiv ka vaenlaste inglaste ja põhja-ameeriklaste suhtes. Nende tugevaid üksusi hoitakse Itaalias kindlalt aga sellele lisaks nõuab sealne rinne neilt ka tugevat künnist inim- ja materjaliohvrite näol. Ning lõpuks — Saksa juhtkond ja üksused on omandanud võitluskogemust palju raskeimas tingimuses ja veelgi ulatunike-maail rinnatel idas. On enam kui loomulik, et ka need kogemused tulevad nüüd kõrgesti hinnatavalt kasuks praegu sündivas, aetud saatuse tahtel pealegi rahvale, kelle sõdurivaim kirjutanud käesoleva heitluse kestel juba korduvalt kõrgustesse helisevaid uusi kangelaseposti.

Ent ometi ei ole see veel kõik, mis sunnib Saksa juhtkonda lausuma üsna rahulikult sõna „ainult“, sest seal ollakse põhjendatult ka täiesti kindel, et kõik praegusündinud olümpilist alles sellele järgnevate suurte lahingute ja sündmuste alguarang. Vaenlase rünnakkoalitsiooni ring on küll täis, aga ta kaevab ja paisub nüüd üha. Itaaliasse voolab uusi vägesid, Lõuna-Inglismaa on üksiküksus suur arseenal, kuid veelgi enam on see kehtiv idarinde kohta, see seda, mis bolshevikil talveofensiivis ebaõnnestus, püüavad nad kahtlemata taotleda nüüd, alanud suveofensiivi järgnevatel päevadel ja nädalatel. Sellest järeldub siia ka, et idarinde suveofensiivi kui ka võib-olla Soome rünnakute kõrgpunkt seelab kindlasti alles ees, kusjuures sõjaliste asjatundjate arvustustel tuleb seal oodata üksuste pannust ja võitlusrünnakul laendamist ulatuse, mis ületab kaugelt teised rinded ja võib-olla kindlasti ka kõik senised steenid lahinguteatris idas.

Aeg on aga tõotanud, nagu juba märkisime, oma küllaldase eelinformatsiooniga juba pikemat aega Saksa ja ta liitlaste kasuks, võimaldades koondada mitte üksnes võitlejate ridu ja üksuste väljapuhkamist vaid ka — strateegiliselt ja tehniliselt täiendusi mida võib lühidelt võtta kokku täielikuks valmisolekuks selleks silmapilgul, millal otustatavasse lahingusse astunud vaenlane on avanud kõik kaardid ja alustab juba tõelisel kõrgpunktilist tormirünnakut elule ja surmale, millise, ühenduse omab see kõrgpunkt mõlemale poolele.

Ei ole kõige selle juures oluline, kas Saksa pool sellele kujunenud rünnakrõngile, mis saavutab varsti oma hariliku, vastab ofensiiviga või defensiiviga, — olulisim on see, et tunkasse küllaldases selguses, mida toob käesolev suvi ja kohaneetakse kõige selle vastuvõtuks nii hõlul kui ka tagelase ühtlase otustatavusega, julgusega ja teadmisega sündiva tagajärgedest kahtlemata väga pikaks ajaks.

Ometi näib juba praegu, kuigi tihe saladuskate varjab paljusid tähtsaid punkte, et Saksa juhtkond on leidnud viimase teaduse viisimatu kaasabi hakand purustama vaenlase kontsentriilist rünnakrõngi pikaldase järjekindlusega eeskätt väljaspoolt, et mitte ütelda — seda ringi toivat pinnalt, paiskamata tulle oma ikka veel värskeina seisvaid suuri reservide masesse.

Selle defensiivase vastulöögi esimeseks faasiks oli juba järeletoetade pikendamine elaste võitluskäitlusega idas ja ühtlasi järele-veo häirimine ning purustamine. Mis oleks sellele järgnenud, on praegu raske ennustada, sest idarinde nihkumisega esimeselt kohalt kolmandale suundus teine löök „V. 1“ hävitava tule näol Briti saare Ahillese kannale. Ning silmapilgul on see vägegi oluline, omades isegi vastutoetusi liimet.

Jah, sest mida kujutab endast praegu õieti London ja Lõuna- ning Kagu-Inglismaa, mille aladest umbes 200 km ulatusega osea Bristol-kanalist läänese kuni Põhjamere oopini idas saab nüüd juba kaenamat sega lak-kamatus „V. 1“ — see tuleb?

Selles tulelatuses asub umbes kuni 8,5

Soomusgrenaderidediivisil „Suur-Saksaama“ tankihüüd on asetunud uue saksa lävivõitluse tankide vastu, „Tankihirmu“, positsioonile ühe hävitatud maja varemetes. (PK-sõjakirjas. Pfeiffer Wb.)

Omalaadne profiit

Washingtoni ajaleht „Times Herald“ arvab küll taipavat, et Ühendriikide toetus Nõukogude Liidule on mõistetav, kuid usub, et Roosevelti järeleandlikkus Stalinile on tletanud mitmesugustes kontsessioonides juba kõik loomuliku kuse piirid ega haara enam Ameerika rahva huve. See, mis seisab veel Roosevelti „uskumatu järeleandlikkuse“ taga, võib olla ainult soov lõigata isikliku profiitil sel teel, et Roosevelt tahab piiramatute järeleandmistega Moskvale kindlustada omale eelseisvaid valimistel kommunistide häälil Ameerikas.

Washingtoni ajalehe poolt on see kahtlemata üsna avameelne sõnavõtt ning esimesel silmapilgul võib tunduda üllatav selline atestatsioon oma presidendi tegevusele ja selle sihtidele, et tõsiolude lähem vaatlus annab küsimusele väärtuslikku lisavalgust ja õigustab niihästi „Times Herald“ karmi seisukohta kui ka inglise rahva üha valjenevat küsimust — „Mille eest meie õieti võitleme?“

Kuidas on kujunenud olukord „lihtunute“ siserinnetel ja milliseid oluliste pakuvad nende poolt „vabastatud“ alad?

Room, igavene linn, nälgib selle sõna kõige tähtsusele mõistes. Hinnad on tõusnud peadpööritavasse kõrgusse, toitainest on puudus, anglo-ameerika sõdurid võtavad, mis iganes võimalik, juutide musta-bõrsi äri õitseb, kommunistid tegutsevad täieliku vabadusega.

miljoni elanikuga London ming sõja puhkemisel elas ja tõotas sellele liask Lõuna-Inglismaal veel umbes 10 milj. töölisi, s. t. Londoniga koos üle 40% kogu saare rahvastikut, olles rakendunud sõjatööstusse ja eadamate teenistusse. Ei ole seepärast kahtlust, et Lõuna- ja Kagu-Inglismaa ühes Londoniga on inglismaa olulisim ja tundlikum osa. Seda tõsiasja ei muuda ka see, et Inglismaa peale 1940/41 pommisõjaltalve paigutas ühe osa oma tähtsast sõjatööstusest ümber kaugemale põhja poole, sest sellest hoolimata on Lõuna- ja Kagu-Inglismaa sõjaline kui ka sõjaminajanduslik tähtsus ikkagi väga ulatuslikult mitte vähenenud, vaid just kaasanud.

Järg 3. leheküljel.

Lõuna-Itaalias võitleb praegu Barcelonast saabunud teatel 37 poliitilist erakonda, neist 4 kommunistlikud. Puna-sed lipud ja Marx-Engeli habestunud näod pildidel on ilmunud kõikjale, kuulutades aina süvenemist praegusele viletsusele ja võib olla veelgi bullemaat. Reetur Badoglio, kes nüüd heidetud oma töö sooritand mooramaa-mehena kolikambrisse, järeltulija Bonomi kabineti tugevaim tugi, Kremli kannupois ja kommunistide pealik Togliatini on avaldanud üleskute itaalia rahvale, et need „aitaksid vendi Nõukogude Venes“. Nõukogude saadik Alžüris, Bogomolov, hoiatas tõsiselt emigrantidekindral de Gaulle' enne selle sõitu Londonisse (kus Eisenhower ei võtnud teda teatavasti jutule, vaid saatis auastmeil madalama staabiohvitseri juurde!) liigse usalduse eest Londoni suhtes.

Võiks veel jätkata seesuguste iseloomulike tõsiasjade loetelu, kuid see oleks liigne süvenemine asja ühte külge, seda enam, et just küsimuste teine pool hõlvitab meid eeltoodust enam, ja huvitab kindlasti enam ka põhja-ameeriklasi ning inglasi, sest sama, mida „Washington Herald“ avaldab Roosevelti kohta, võiks ütelda vähemalt sama tu-

Uhe uue saksa tankitõrjerelva nimeks on „Tankihirmu“, mida kasutatakse lävivõitluses ja mis oma lävivõitlusega peatab ka tugevama vaenlase tanki. (Hamano. To-Ep Wb.)

medate prillidega iga Inglismaal ilmuv ajaleht Churchilli kohta, kui tsensuur seal ei oleks nii äärmiselt range („demokraatlik vabadus“) ja kui ainuüksi pessimism verise invasiooniseikluse kohta ei tooks peatoimetaja kõrvaldamist ning suuri rahatrahve ajalehele.

Agas tõsiolud jäävad tõsioludeks. Inglismaa ja Ühendriigid ostsid iga toli Itaalia pinnast oma sõdurite raske verega, nagu tegid seda ka Põhja-Aafrikas, kuigi seal valati siiski rohkem värviitist verd, millisel teatavasti ei ole anglo-ameeriklaste silmis isegi limonaa-di väärtust. Loodetud kasu jäi aga tulemata ja langes mõlemal juhul Nõukogude Liidule. Ning samas suunas jätkub sündmuste kulgemine. Nõukogude olemoodi „invasiooni“ rünnak on pööranud praegu oma teraviku väikesse kangelasiku Soome vastu, bolshevistik terasluud, nõretades süütu soome tsiviilelanike verest Karjalas, pühib samm-sammult üle ajalooliste Põhjala alade. Aga samal ajal, millal üks Nõukogude armee „kolonel“ määrates alanud võitlust Soome vastu hävitus- või väljajuurimisõjaks, muidugi bolshevismi eest ja nimel, ei salga „Daily Express“, et Nõukogude vägede veoks Soome vastu on rakendatud igapäev tuhandeid ameerika ja küllap ka inglise veoautosid. Seeni bolshevismi suhtes üsna sallival positsioonil püsinud Rootsi vaatab kasvava murelikkusega tulevikku ja seab ennast kaitsvalmis. Lähis idas on Nõukogud otsustanud bolsheviseerida valgevenelasi Egiptuses ja muuta armeelased, keda ainuüksi Süürias ja Liibanonis leidub pool miljonit, Nõukogude kodanikeks.

Nõukogude Liit on asunud see täiel rindel kasutama oma huvides tle abirahvaks ja sisuliselt kommunist eestvõitlejaks muutunud anglo-sakside verd ja materjali, kusjuures sellest vere ja materjali hulgast, milline voolab ja kulub tund tunni kõrval bolshevismi lääne ofensiivis invasioonirindel, on olnud juttu juba varem.

Kui neil päevil läbis ajakirjandust teade, et Londoni kommunistlikule lehele „Daily Worker“ile on tehtud mõningaid kitsendusi, mis kutsunud esile kommunistlike ringkondade suure meelepahatormi, siis tohiks selle taga seista küll mõnesuguses ulatuses tõend briti avalikkuse meeleoludest, mis liiguvad küsimuse kaudu: „Mille eest meie võitleme?“ pikkamööda ärkamise poole oma isade ja poegade veres. Võib-olla küsitakse ükskord Inglismaal ka seda,

Järg 4. leheküljel

lahing laiemaks, kasvab kitsik kibedamaks, siisap' tahan ise tulla, abimeheks astuneda.“

Neid Kalevipoja õpetussõnu julgusest ja võitluskäitlusest on suuline rahva traditsioon kannud läbi paljude sajandite, alates nende sünnihetkest kuskil aegade hämaruses. Neist õpetussõnust on sündinud meie maa vabaduse kaitsjaks rajatud linnused ja kindlustused, milledest oli juttu eespool. Need õpetussõnad viisid eesti mehed oma ajaloolise vabaduse kaitsesele Eesti Vabadussõjas, need juhtisid metsavendade võitlust 1941. a. kuumal suvel, need on saatnud eesti mehi läbi soode- ja rabadevõitluste idas käesoleva sõja kestel ja juhivad neid vankumata kindluses praegu oma ajalooliste piiride kaitsel.

Bestlase põhiloomus on aegade jooksul jäänud ikka rauumatult samaks, mis ilagi ei talu orjastamist ega allasurumist, ei kartust ega paendumist.

Seda kõike peame teadma eriti nüüd, vabastamise 3. aastapäevade künnisel, millal vaenlane meid taas tõsiselt ähvardab ja millal kümned tubanded eesti mehed seisavad Kalevipoja käsule ja õpetussõnadele järgnedes oma piiride kaitsel, avaldamata kartust või laskmata päid norgu sortisilaste ees, kelle määratud hulgal luuravad jälle Eesti õitsvaid välju rabade peidus ning soode ja metsade taga.

Kui d me peame teadma ka seda, et Kalevipoja õpetussõnad ei ole määratud mitte ükski sõdijale, vaid kõigile eestlastele, sest kõik eestlased seisavad väljas oma rahvusliku vabaduse ja kultuuri kaitses sellel maal, mis meile nii püha, et sellel peake võtma kingad jalast. Se-

da maad ei tohi rüvetada idasortisilaste räpane kand, või meie põlvele langeb eelmiste põlvete raske needus kui sellele generatsioonile, kes reetnud eesivanemate vahuse, mehisuse, rahvusliku iseteadvuse ja kõrge vaimse kultuuri, mida oleme seatud hoidma ja arendama edasi, mitte aga võimaldama sellele mürdmist ja lõmastamist, mida taotlevad meie ründajad. Suur väärtus — oma kodumaa, armastatud ja püha, mis pärandatud meile nii paljude põlvete verega ristituna ja lunastatuna eesivanemalt, vajab hoidmist ja kaitsmist. See eeldab aga võitlust ja võitu, sest ikka on tahetud meilt seda maad võtta, — küll merelt, küll maalt. Ent kunagi veel pole „ehmatuse veerenud Viru meeste peale“, vaid ikka on „mõllanud mõök ja bukanud oda“, ikka on seisnud mehed raua ja tammena, olles varjaks naistele, lastele ja raukadele — kogu oma kodumaal ning ta põhjamaiselt puhtale kargusele. See sündis kangelasiku Vabadussõjas, mis püsis meiega egvneratsiooni mälestuses kustumatu vabadusmoovendina, see sündis metsavendade võitluspäevil. Ja jälle ikka seisavad eesti mehed üksteisele ja kodule seinaks, paludes võraste abi alles viimases ja ülmas kitsikuses, nagu õpetanud seda neile Kalevipoeg, rahva põhiliste loomumaduste rahvaluule-keha-

Kalevipoja õpetussõnad helisevad taas üle maa, üle kodumaa kinkude ja orgude, sest on saabunud päevad, millal tähistame kodumaa kolme-aastast uut vabadust peale musta ja verist aastapikkust bolshevismünena. Kaugelt kostab nende õpetussõnade hulka kaurimürin. Seal kaitses eesti mees, meie

isa või vend, oma kodu ja hävitab vaenlast. Seal, ta ka langeb kui vaja — kodumaa püha vabaduse, esivanemate vaimse pärandi ja meie eest.

Sellise ajapildi raamistuses peame aga meiega täis siirast tõsisust elustama oma teadvuses taas Kalevipoja õpetussõnu ja tegema neist eneste suhtes karme järeldusi, seadma nõudmisigi kui vaju.

Ja tundub, et neid on tõepoolest vaja, sest kaugeltki kõik meist ei ole veel andnud endast ülimat, et seista tõepoolest seinana mees mehe kõrval oma rahva, ta vabaduse ja au eest. Arkipäevaasakeldustes on kippunud nagu ikka ununema Kalevipoja targad ja paljude põlvete poolt õnne katsetules karastatud õpetussõnad, mis võimaldand meil jääda läbi paljude sajandite pööristormide vabaks ja tõusvaks, isandlikuks rahvaks.

Vigu on tehtud ja tehakse, aga vead tulevad parandada niipea, kui nad avastatakse. See on kehtiv ka iga inimese juures eraldi ta enesekriitikat läheduses. Ainult range ja karm enesevaatlus miniviku kangelaspärandi palge ees võimaldab igaühel kaasaabi kodumaale ta otustatavatel silmapilkudel.

Selliseks enesevaatluse momendiks käesoleval aastal igale eestlasele on ta kodukoha vabastamise aastapäev ja vaatluse võrdluseks aluseks Kalevipoja suurematu pärand eesti rahva kõikidele põlvetele — ta õpetussõnad.

J. Kp

JÄRVA TEATAJA nr. 81

Tetisipäeval, 11. juulil 1944.

Lhk 2

Hinnatud meistrimees Paide vaikuses

Vittest punutakse korve, aga ka väga kaunist ja praktilist toadööblit

Paide ühel tagasihoidlikul kõrvaltänaval leiame omalaadse meistri. Veel omalaadsem on aga selle meistri tööala, vits- ja korkmööbli valmistamine. Praeguses sõjajätku korras on tulnud vanal hallipäisel meistril küll mõõbli valmistamisest loobuda, sest olukord nõuab, et esijoones tuleb valmistada hädavaajalikke esemeid, igasuguseid korve jne., kuid siiski leiame ta korterit huiaga endavalmistatud, kunstipäraselt mõõblit. Kõigepealt aratav meistril hr. A. Vooli korteris tähelepanu suur, vitstest valmistatud raamatutolmu. Minnes edasi teise ruumi, ootab meid aga teine õhtu. Siin on vitstest valmistatud kiiktool, mille valmistamiseks hr. Vooli seletuste järgi on kulunud umbes aadal. Edasi on vitstest punutud terve ktsset ja suur hulk mitmesuguseid puuliste postamente, millest üks kujutab lipu-värvidega verapostit, teine templisammas, kolmas täiesti korraldiku silindrit jne. Tähelepanuväärne peab mõtlema sellele, kuipalju hoolt ja pühuvust on vaja olnud selle kõige vaimistamiseks. Ja ka kunstimeel, sest kõik need esemed kujutavad endast täiesti kunstivärtsi. Nagu meistril seletustel selgub, aseb ruumides ainult osa ta kunstmööblit. Enamus on viidud hilti maaile. Samuti oleval ta viinud maaile ka huiaga vastavat erialakirjandust, raamatuid, ajakirja j. m.

Kõnelede tegeliku tööst endast selgub, et mõningaid raskusi tekitab praegu materjalipuudus. Varem on tarvitatud õige rohkesti mitmesugust välimaise puitloola materjali, mida nüüd enam saada pole. Nii on luksumööbli valmistamiseks kasutatud väga palju roori, kõrkjateid, mis kaevab Borneol, Sumatral ja Jaaval. Nii eraldi kui koos on kasutatud leidnud taime koor ja aida. Kuna roor transpordil pidi läbima mitmeid tollimüüre ja käima läbi paljude vahetkaupade kätet, tõusis temast valmistatud mööbli hind ligi 10 korda kallimaks kodumaise vitumööbli omast. Peale roori on tarvitatud palmilehti, raffiat ja muud.

Kodumaa materjalidest on eelistatult kasutatud, mille kasvatamisega hr. Vooli ise mõnda aega Rakkes on tegelema. Mainitud paju lõhestatakse harilikult enne tarvitamist, kujuvõrre panemiseks tarvitatakse puu välimist pinda. Lõhestamiseks kasutatakse eriti, puitõhja sarvest valmistatud vahendit. Lihtsamad esemeid, nagu turukorve jne. valmistatakse ka meitskult kasvatatud, lõhestamata pajuist.

Töö toimub paraja temperatuuriga ruumis. Kooritud ja täiesti kuivad pajuviilad niisutatakse enne tarvitamist. Suviste kuumade ilmadega takistab tööd asjaolu, et

niisutatud vitad väga kiiresti kuivavad, mistõttu palju aega kulub nende korduvaks haistamiseks. Mõnikord, kiireseloomuliste tööde juures, tuleb aga ka kuumal keskpeval töötada, sellisel juhul käib tööl ka kaudne akende taga.

Nagu edasi selgub, on meistri tööprikkond väga laiade, hõlmates peagu terve kodumaa.

Nii on tulnud tellimisi Tallinnast, Tartust, Pärnust ja mujalt, kasjuures täita on meist suudetud ainult umbes 1/4.

Meister on kogu aja, 30 aastat töötanud ilma ehitööjõududeta. 1926 a. saadik on ta elanud Paides. Selle aja jooksul on ta oma töödega korduvalt esinenud näitusel, saades mitmeid auhindu ja tunnustusi oma ainulaadsele kunstile. Hiljem on tal siiski tulnud näitusel esinemiseel loobuda, kuna käsitöölise esinemist vastavalt poolt ei toetatud, mistõttu näitusel seoseolevad kuuld muutused ebajõukohaseks.

Praeguseks tellijaks on erakind, varem tuli aga tihti ka mitmesugusele asutusele ametruumide siseseadest valmistada. Kuna meistril nüüd aga, rakendades kogu jõe sõjajätku korras hädavaajalikeks töötades, luksumööbli valmistamisest on loobunud, on veldi muutunud ka ta klientide pere.

1944. a. kevadpöe villanorm

Põllumajanduse Keskvalituse juhataja poolt kehtestatud juhendi kohaselt peab iga lambapidaaja 1944. a. kevadpöe arvel mõõtma ametlikku kokkuvõtetu kohta igalt tempopoolt peataval lambal ja talalt 0,5 kg põevilla, mille eest maksetakse kindlaksmääratud hinda. Arastund vill võib sisaldada kõige rohkem 25 prota. talte villa. Villaku poe-meid võib ära anda ainult pestult.

Villaseks kevadpöe villa müügi tähtpäevaks on 15. sept. 1944. a.

Normi määramiseks on aluseks 15. det. 1943. a. loomade loendusel majapidamises olnud lammetse arv. Lammetseks loetakse üted, oinad, jäärad ja talled. Loomade loenduse päeva ja arandamisest tähtpäeva vahel asetatud lammetse koosseis muudatused jäävad arvesse võtmata.

Valla- ja linnavalitsustel tuleb villanormid, vastavalt lammetse arvile, määrata lambapidaajale ja see allkirja vastu teha nalle teatavaks hiljemalt 15. juuliks 1944. a. Eksamit määratud normi kohta on lambapidaajal õigus anda vastulause kohaliku omavalitsusele kahe nädala jooksul pärast teate kättesaamist. Avaldatud protestid on kohalik omavalitsus kohustatud lahendamata viile päeva jooksul ja tulemustest kirjallikult teatama protestitavalajale.

Normivilla on sinuõigus kokku osta Kanbanduulik Keskühisus Estvõla, kes seda teostab kokkuvõtetu kohale kaudu.

Villa müügi puhul tuleb villamüüjal esitada kokkuvõtetu kohale talundi põhiraamat ja vallavanema poolt temale saadetud 1944. a. kevadpöe kohta villa müügi kohustuse teade.

Villa müügi arvestamist talundi põhiraamatuse teostavad K. K. Estonia villa kokkuvõtetu kohad. Talundilehele teeb sissekanke kohalik omavalitsus.

Villamüüjale antakse kokkuvõtetu kohta ostutõend, millele on märgitud andmed müüdüd villa koguse, sordi, puhtuse, hinna, normikohusele (müüja) nime ja müügi aja kohta.

Kui lambapidaaja on müüdnud vastavale ametlikule kokkuvõtetu kohale lambanaha või lihanormi katteks eluslamba, arvatakse iga lamba või selle naha müügi 0,5 kg villa-normist kaetaks, kui lambanahal või lambal oli vill vähemalt 18 mm pikk.

Eluslamba ja lambanaha müügi arvestamist teostab talundi põhiraamatuse ja ta-

Vabastamispäevad reas Lõuna-Eesti linnades

Pühapäeval toimus Valgamaa bolševismist vabastamise 3. aastapäeva pühitsemine Helme lissivaremeis. Pidustusel algasid jama-lateenistusega kell 1, mille pidas praost J. Uustal. Jumalateenistusele järgnes kontsert-aktus, mille kavas oli kohalike kooride ja orkestri ettekanded. Valgas endas toimus ainult pargade aetamine langenud eesti ja saksa kangelaste haudadele. Üheaegselt vabastamispidustustega toimus kõigis Valgamaa keeskuskes 8. ja 9. juulil karikokorjandus puudustkannatavate rahvaskasulaste abistamiseks.

Samaaegselt vabastamispidustustega Valgamaal toimusid need ka Võrus, kus pidupäev algas kirikukellade helistamisega, korraldaja ja lippude heiskamisega. Pühapäeval pidulikud jumalateenistused Võru ev. lut. ja ev. õigeusu kirikus. Õhtul kell 18.00 algas linna pargis vabastamispäeva kontsert-aktus. Kontserdi, millel olid kaastegevad Võru Omakaitse orkester ja Võru Meestelaulu Selts meeskoor, avas linnaape E. Henning.

Kaks jalgpallivõistlust Türil Reede õhtul toimus Türi spordiväljakul jalgpallivõistlus, milles kohtusid Eesti tagavara võrgemendi meeskond Viljandist ja Türi Spordiring. Võistlus, milles võrgemendi meeskond näitas paremat pallikõhustust ja ladesamat koosmängu, lõppes võrgemendi meeskonna võiduga 5:2, kusjuures poolajaks oli 4:1.

Pühapäeval oli ette nähtud mäng Eesti karikavõistluse sarjas Türi Spordiringi ja Moisaküla Tervise meeskondade vahel. Kuna aga viimane meeskond kohale ei ilmunud, jäi võistlus ära. Selle asemel leidis aset jalgpallivõistlus Türi Spordiringi ja kohapealse Orislaazareti jalgpallimeeskonna vahel. Võistlus lõppes Spordiringi võiduga 6:0, poolaeg 2:0.

Surnuaiapüha Türi kalmistul Vihma tõttu jaanipäeval arjäärjund surnuaiapüha jumalateenistus peeti mõõdund pühapäeval Türi vanal kalmistul. Osavõit kalmistul jumalateenistusest oli väga rohkearvuline. Jutluse pidas koguduse õpetaja P. Nõmmik.

Veski, mis rajati juba aastal 1265

Huvitavat ühe Paide jahuveski 7 sajandipikkusest minevikust

Kui bolševikud oma pimedas hävituskires purustasid Paide vallitorniga ühe vanema ajaloolise mälestusmärgi vana maakonnalinnas, oli neil kavatsus hävitada ka Paide veski. Nähtavasti aga kaitses viimast vana veskivaim, seet hoolimata sellest, et veskisse kahel korral paigutati lõhkeained, püsib see ikka veel tervena, töötades praegu täie koormatusega.

Vähe on kõeldud sellest veskiast kui ajaloolisest ehitusest. Ometi väärib ta palju suuremat tähelepanu kui talle seda seni on osutatud. Hoone on peale muu Paide vanim ehitus, sest ta on püsinud tervena läbi seitsme sajandi. Linn ise on korduvalt tuleroaks langenud, nagu mingi ime läbi pole aga veski kordagi oma sajanditepikkuse eluea kestel kahjutule läbi kannatanud saanud. Veski praeguse omaniku hr. O. Simsoni arvamusel järgi on mõned veski puuosadki veel pärit veski ehitusajast.

Kahjuks on säilinud väga vähe ajaloolisi materjale ja dokumente, mis käsitleks lähemalt veski sajanditepikkust minevikku. Needki vähesed dokumendid ja andmed, mis olid hr. Simsoni enda valduses, on puuest tuletul läbi kaduma. Väga ulatuslikke andmeid Paide mineviku ja eriti just veski kohta olnud omaaegsel praostil ja Paide Püha-Risti kiriku õpetajal hr. Rallil. Aastast 1917, mil ta veneleste poolt areetriti, on aga jäljelt kadunud ka kõik tema valduses olnud ajaloolised dokumendid, millest paljud omased väga suurt väärtust, valgustades Paide ajalugu.

Nagu hr. Simsoni vastavaist dokumentidest mäletab, on veski ehitatud aastal 1265.

Seega on sile ka kunagised ordulossi ehitajad tarvitanud leiba, mis oli valmistatud selles veskis jahvatatud jahuist! Veski ehitajaks olid arvatavasti taanlased, ning ta ehitati veskivõrre. Veskivõrre töötas ta enam kui 600 aastat. Alles praeguse omaniku ajal, kes veski ostis aastal 1919, seati sisse aurujõud ning kõige viimasel ajal, 1940 a. saadik kasutatakse abijõuna elektrit.

Praegu toimub veski täielik viljajahutus ning veski juures töötav ka villakraasimise- ja ketramise osakond. Alates käesolevast kevadest töötab kohapeal veel aaveveski, mis on eriti märkimisväärne saavutus, kuna ta on loodud sõjajätku peagu mittemillestki. Põlnud algul seekaatrit ega muudki vajaliku. Siiski tehti asjaga julgelt algust, muretsuti vajalikud seadmed, lahendati tööstööjõuküsimus ning nüüd ollakse niikaugele, et aaveveski töötab, rahuldades ümbruskonna talupidajate vajadusi.

Varem töötas kohapeal ka leivatõstetava aaga sõjajätku hävitus, ning mida enam uuestirajatud pole.

Arvestades õhuohtu, mis sellelgi Paide ajaloolisele objektile saatuslikuks võiks saada, on hr. Simsoni poolt tarvitatuse võetud kõik võimalikud ettevaatusabinõud. Selle vältimiseks on tehtud korraldus, mille järgi veski juurde ei tohi jätta välja ühtki hõbust, vaid need ajada selleks varutud tallidesse ja kuuridesse. Mõned talumehed kiipuvad siiski seda korraldust unustama, neile õigu aga meeldetuletatud, et korralduse täitmiseks kaitsuvad nad ka enda huve. Tänavu kevadtalvel asetatud juhtumist ühe Järvamaa veski juures peaks jätkuma petekujutluste hajutamiseks õhuhoo suhtes. Lagedal hoovil koosolevad hõbused moodustavad ju küllaldaselt märgi terrorpommiteajale, mida nad ei jätka kasutamata oma mõrvaia rahuldamiseks.

Lennuväe abiteenistuselased-noored siirduvad oma töökohtadele

Neil päevil lõppes Tallinnas lennuväe abiteenistusse siirduvate noorte üksustesse jagamine ja varustamine. Ešeloniide kaupa siirdatakse nüüd määratud töökohtadele.

Ehkki noori tuli kokku kaugelt rohkem kui algul loodeti, anti kõikidele tarbikohane ja täiesti uus varustus. Lõikelt meenutab see treeningülikonda ja olles vürilt sinine, sarnaneb seega tavalise lennuväe vormiga. Ühtlasi anti neile välja ka kõik vajalikud pisiasjad, mis korraldusel sõduril peavad olema.

Nagu varustus riietuse osas on ühtlustatud sõjaväe vormiga, nii on see ka toitlustamise alal. Noored saavad täieliku sõiduri toidu, millele lisandub noorte lisaroom. Viimane on hädavaajalik, kuna kõik abiteenistusse siirduvad noored — noorimad on 14-aastased — on ju alles kasvuaas. Lisaroomi kuulub peale muu ka piim. Endast-

mõistetavalt jäävad noorte varustusest välja viin ja suitsud.

Väljaõppele siirduvad noored jäävad Eesti Noorte peastaabi alalise järelevalve alla, mida teostavad üksuste juurde määratud sideohvitserid. Ka kodudega jääb noortel pidev kontakt — ei lähe nad ju välja oma kodumaa piirist.

Nimetatud asjaolude tõttu ei tohiks unustada töölisesannete juures tekkida häirivad olukordi, mida otsukohe pooleks võimalik lahendada.

Sõjaväelisel erialalise väljaõppe kõrval algab sõjalisel noorte edasiõppimise ka lühiajaliseks aladel, kuna saures enamus on praegu lennuväe abiteenistusse siirduvad noored äsja lõpetanud algkooli.

Täpsemad kavad edasiõppimiseks on praegu väljatöötamisel ja see toimub Eesti Noorte peastaabi ja haridusdirektooriumi koostöös.

Uusi preemiaid parkkoore kogujaile

Kodumaise parkaine valmistamiseks vajaliku puukoore kogumiseks õige aeg

Nahatõstetule vajalikuks parkaineks toormaterjali muretsmiseks ja selle tööstustamiseks hakatakse puukoore kogujaile maksma uusi preemiaid. Sellekohased juhendid on Metsade Keskvalituse poolt saadetud kõigile metskondadele ja lauatehaste juhatajale.

Preemiapunkte kuuse parkkoore kogumise eest antakse kogujaile 10 prota. Brutotõstust. Valgelepa parkkoore kogujad saavad 15 prota. Brutotõstust ja paju parkkoore kogujad 20 prota. Tõstust.

Õhukoiva kuuse parkkoore kogumise eest preemiana iga kogutud 1000-1999 kg. eest 0,3 kg tallanahka, 2000-2999 kg eest 0,5 kg tallanahka ja üks paar tšunavajalasteid, 3000-3999 kg eest 0,3 kg tallanahka ja üks paar tšunapaid, 4000 kg ja rohkem kogutud parkkoore eest antakse 0,3 kg tallanahka ja üks paar tšunapaid.

Kogutud õhukoiva paju või valgelepa parkkoore kogumise preemiana antakse niikui tallanahka kui ka jalatseid kolm korda suuremas koguses.

Premeeritud parkkoore kogujad võivad soovikorral osta meeste jalatiste asemel naiste ja laste jalatseid.

Parkkoore kogumisel on tähtis koore õi-

ge kuivatamine. Peale koore võtmist tuleb selle eest hoolitseda, et koor maa peal võimalikult kohe koristatakse ja kuivatatakse. Koore kuivatamine jaguneb eelkuivatamiseks või tahenemiseks ja lõplikuks kuivatamiseks. Kuivatamise sihi on valmistada ülestõstatud materjal ette sellest parkaine saamiseks.

Transpordi hõlbustamiseks soovitakse paksideks eristada pressidega. Selliseid presse on keesautusel viis ja neid valmistatakse juurde.

Kuna kodumaa nahatõstetuse nõudmine käesoleval aastal parkkoore järele on eriti suur, on keesautustele poolt tehtud metkondadele ülesandeks püüda puude koori korjata niipalju, kui see vähegi võimalik. Selleks tuleb arvestada peasegu kõigi kuusepalkidega, mis ajavahemikus 15. märtsist kuni 1. juulini on lauatehastes ümber töötatud või sinna töötamiseks saadetud. Tuleb ühtlasi arvestada ka koorega, mis saadakse suvise riiekohtadele jäänud kuusepalkide ja viirasmaterjalide koorimisel, silmas pidades kuivatatud koore väljaveo võimalisi suvisel ajal raielangliti. Kuuse koore kogumist soovitatakse energiliselt soodja, kus selleks on vähegi lootust töölisi saada.

Sihttalupidajate võrk laiendamisel

Erilise hooli eest sihttalupidajatele preemiaid

Turukorraldusvalitsusel on teoksil sihttalupidajate võrgu laiendamine. Talundite asemel, mis mõnesugustel põhjustel on langenud võrgust välja, on võetud uued ja praegu moodustab sihttalupidajate arv 10 % kogu talundipidajate üldarvust.

Teatavasti nimetatakse sihttalupidajaks niisuguseid talundipidajaid, kes iga kuu 15. kuupäeval esitavad aruanded talukorraldusosakonnale oma talundi kohta. Andmed peavad olema täielikud ja usaldusväärsed. Nii peab olema tähendatud põllumajanduslike tööde seisukord iga kuu, viljade seisukord, hinnang saagi kohta, tööjõu hulk iga tööpäeva kohta eraldi, andmed loomapidamise kohta, ka noorloomade seisukord ning antud ülevaade talu tehtud ja tegevatat tööd kohta.

Et sihttalundi pidamine nõuab erilist hoolt, vaeva ning järjekindlust, on tänavu välja antud sihttalundipidajatele preemiapunkte, mis jagatakse välja kaks korda aastas.

Kaltsude kogumine kuni 31. juulini

Praegu käib üle maa hoogsalt aktsioon villast kaltsude kogumiseks. Nagu andmed kohtadelt näitavad, on kõikjal ülekaalus silmkoelised kaltsud. Pidades arvesse vastuvõetavust, mille vastuvõetavad on teisi-päeval ja reedel, on seni silmkoelisi kaltsu vastu võetud 2/3 koguhulgast. Kaltsude vastuvõtmine toimub 31. juulini, misajaks kõik, kes soovivad realiseerida kasutid kaltsu väärtuslikeks tekstiilipunktideks, need peaks kokkuvõtetu punktidesse ära andma.

Lääne maavanem P. Mutt Eesti propagandajuhiks

Ühenduses Rahvakasvatuse Peavalitsuse ümberkorraldamisega loodi Peavalitsuse juurde propagandajuh amet. Propagandajuhiks kutsus Eest Omavalitsuse Juht senise Lääne maavanema Paul Mutt'i, kes Läänemaa Rahvakasvatuseametis juhatajana ja Lääne maavanemana on osutanud silmapaistvaid võimeid. Paul Mutt astus propaganda-juhi kohale 1. juulil s.a.

Kave anti omanikele tagasi

Omandiõiguse andis üle linnakomissar Walter

Neljapäeva õhtupoolikul toimus Tallinnas arvukate auklalliste ja töötajaskonna juuresolekul Kave tehaste pidulik tagasandmine tehaste endistele omanikele. Küllalist huiaga viibisid meie suurima Sokoladi- ja komplektitehase privatisseerimistuluel ka Tallinna linnakomissar SA-oberföhrer Walter, majandus- ja rahandusdirektor dr. W. Endt, Tallinna I linnaape A. Terras jt.

Kave tehased võisid omaks nimetada eeskujulikult sisseaset ja tehaste tööliskond oli kaevanud ligi 900-liikmeliseks.

Enamasti võimulolevatele võeti omanikelt nende töölisi, kuid nüüd on saadud aeg selle ülesti heakskiitumiseks ning omanikud saavad jälle edasi töötada vabade ettevõtjatena, andes oma parima meie majanduselu ülesehitamisel.

Praegu on tund, kus iga eesti mees ja naine, peab teadma oma kohust.

Kalmistul purustati hulgaliselt hauariste

Alaalistele tütarlaste inetu tegu Tiirimetsa ap. õigeusu koguduse kalmistul on tänavu kevadel purustatud 10 vanat kivistist meist vanim 1854 aastast ja hulgaliselt puu- ja raudriste.

Selle täiesti häbiäärse ulakuse panid toime 11 ja 12-aastased kohalikud tütarlapsed Alide Meister ja Alide Ili.

Nimetatud inetu ja härmiselt ebastundsa teo puhul lasub siin kahtlemata vastutus tütarlaste vanematel, kes laste kasvatamisel nende südametunnistusele ega an- ja ilu-mõistele pole talle tähelepanu pööranud.

Paide noored võitsid J.-Jaanis

Möödund pühapäeval toimus Järva-Jaanis Paide ja J.-Jaani vaheline noorte jalgpallivõistlus. Pingerikka mängu võitsid Paide noored tulemusega 3:0, poolaeg 2:0.

ÄRVA TEATAJA nr. 81
Tähtpäeval, 11. juulil 1944. a. Lk 3

Riigitöteenistustlaste pidulik vastuvõtt Tallinnas

Kodumaale saabunud riigitöteenistustlaste tervitasid riigitöteenistuse juhi esindaja, kindralkomissar ja Eesti Omavalitsuse juht

Laupäeva õhtupoolik toimus Tallinnas Raekoja väljakul Saksaamaal kodumaale tagasi saabunud riigitöteenistustlaste pidulik vastuvõtt ning riigitöteenistuse vastastamine.

Aukhüüatena viibisid kohal seks puhuks riigitöteenistuse juhi esindajana Tallinnas sõitnud generalarbeitsführer Eisenbeck, kindralkomissar SA-obergruppenführer Litzmann, Eesti Omavalitsuse juht dr. Mäe ja rida teisi sõjaväe, Saksa Teivilivalitsuse ja Eesti Omavalitsuse esindajaid.

Mõõdukas õhtu vabatahtlikult Saksaamaale siirdunud riigitöteenistustlaste pidulik vastuvõtt pöördus nende poole tervitustõnaga riigitöteenistuse juhi esindaja generalarbeitsführer Eisenbeck, kindralkomissar ja Eesti Omavalitsuse juhi.

"Töteenistustlastel" ütles kindralkomissar oma kõnes: "Te viibisite üheksa kuud Saksaamaal ja õppisite seal tundma saksa rahvast. Te nägite tema toatalet sõjapanust ja võisite näha panna, et Saksaamaa hoolimata viis aastat kestnud võitlusest ja tõest järgib vaikumatus- võidukindluses Adolf Hitleri juhtimisele. Te olete tundma õppinud rahvusotsustajale, mis tähendab saksa rahvast ja annab talle usku ja jõudu. Riigitöteenistustesse te elastite tõeliselt läbi rahvusotsustajale idee ja selle vaimu, mis on võitluses parim kui ükski relv ja mis annab igale tööle tema tõelise väärtuse.

Selle idee kandjateks olete te tagasi pöördunud oma kodumaale. Täidetuna sellest vaimust vahetate te nüüd labida relva-ga.

Rindel te teete varsti an Eestile ja kindlasti tema tuleviku, nagu te töemeeste Saksaamaal oma hoiaku ja esinemisega olite oma rahva parimad esindajad.

Teie ärakolekud olid siin paljudi muutunud. Rinnel on niikõnnud lähemale ja nüüd on ka Eesti riigimehendi läbiõppinud valvel ründava bolshevismi vastu. Muutumatult on eesti rahva hoiak, kes ikka suuremal määral kohaneb toatalet sõjapanusele. Saksa ja eesti sõdurid on muutunud lahutamatuks kammardideks ja meie rahvad tunnevad end ühendatuna samaaegselt saatuseühusega.

Aeg riigitöteenistustesse oli määratud ülesandele, et meie rahvaste mõlemapoolsele tundeõppimisele edendada vastastikust arusaamist, millest kasvab usaldus ja austus. Ainult noored sõdumad on võimalised valmistuma untest ideedest ja end rakedama suurte ideaalide heaks. Alati on olemas kriitilised, kes — täidetuna kahtlustest ja muredest — ei ole võimelised tunnetama oleviku ja osutama arusaamist tuleviku mõudeist. Kuid meie rahvaste noored ei lase end eeldada ja ühises võitluses saavad meist teerajajad uuele suurele ajale.

Ma tervitan generalarbeitsführerit, kes on tulnud Tallinnas, et reichearbeitsführeri esindajana vabastada teid riigitöteenistusest, tagasi anda kodumaale ja asetada relva-SS kaitseusse. Kui teid nüüd eelistatuna siivstatakse Adolf Hitleri eilivõimusesse rel-

va-SS-i, siis hoidke ka seal eeskujuliku hoiaku ja usava sõprusega, raudse distipliini ja vaprast võitluspanusega aus Eesti nime ja värve!

Järgmisena kõneles riigitöteenistuse juhi Konstantin Hierli esindajana generalarbeitsführer Eisenbeck, vabastades nüüd relva-SS Eesti üksustesse siirduvad noormehed riigitöteenistusest ja andes neile ühtlasi edasi riigitöteenistuse juhi tervitused ning tänu teenistuses osutatud eeskujuliku töö ja hoiaku eest.

Riigitöteenistuse juhi esindaja sõnavõttu järel pöördus noormeeste poole Eesti Omavalitsuse juht dr. Mäe, üteldes kokkuvõtet:

"Teie riigitöteenistuse läbimine, eesti noormehed, samuti kui enne teid Saksaamaal riigitöteenistustesse olnud eestlased olete seal õppinud esmajärelkorres seda, et töö on suurimaks väärtuseks igale üksikule ja igale rahvale. Olete tunnetanud, et rahvas pole olemas kättide vastustel, vaid kõik ühiskonna liikmed on ühesugusel tähtsal nagu nende töögi.

Olete veel õppinud tundma Saksaamaal ja rahvast, kelle sõduritega me koos võitleme — namluse vastu, ja koos töötanud saksa töötajatega samas ühises vaimus kui meie sõdurid rindel võitlevad. Olete Saksaamaal väärilist esindanud Eesti nime, tehes au meie rahvale.

Suurte sõdade ja suurte sündmuste aegsed murrangusaadad nõuavad nende läbivategi ideaalide liikluse maailmavaadet. Seda on teil olnud, kui te läksite vabatahtlikuna riigitöteenistusse, et olla hiljem kõrgealimnastavaks jõudeks meie sotsiaalse ülesehitustöö. Läksite samas vaimus, nagu meie sõdurid siirdusid Eesti vabatahtlike üksustesse ja hiljem Eesti leegioni, millel baseerub meie praegune relvajõud.

Kui te nüüd astute sõdurite ridadesse, tahen teilt kindlasti loota, et te ka rindel võitlete sama eeskujuliku hoiakuga nagu te töötasite.

Selleks soovin teile head sõduritööne, lõpetas Eesti Omavalitsuse juht oma tervitussõnavõttu.

Järgnesid Eesti ja Saksa hümnid, millele ka riigitöteenistustlaste pidulik vastuvõtt lõppes.

Õhtul toimus kodumaale saabunud noormeeste Kindralkomissari propagandaametil korraldusel ühine sõprussõhtu.

Omalaadne profiit

Algus 2. leheküljel

milte eest ja nimel lõhuti ja purustati Saksaamaa linnu ning hävitati inimkonna hegolu eest võitlejate kodusid. Kui see kätsumus tekib ja kerkib ning hakkab liikuma, siis eelkõige küll selles kohutavas mürinas, mida kutsub esile iga „kuratliku pörgukoera“ — „Vl-se“ — langemine Briti saare pinnale.

Oleme juba varem kriipsutanud alla selle rahva õnnetut positsiooni, kelle juhid on mõnund oma hinge juudile ja bolshevikule ning saanud nende orjaks — armetuks ja tabetuks. Et inglased ja päev-päevalt üha kasvavas ulatuses ka põhja-ameeriklased asuvad saatuse seeghugusel platvormil, see muutub maailma teadvuses järjest selgemaks. Ei muuda siin asjaolusid ka see, et Roosevelti esimeseks kavatsuseks Saksaamaa hävitamise kõrval oli ka Inglise hävitamine ja Briti impeeriumi kiskumine varemeiks. Omalaadne profiiditõul, sellega tihedalt liitudes, on aidanud mängida viimased kaardid käest ja muutnud mõlemad merevõimu rivaalid ühtviisi tabetuks tööriistaks kaubajuudi ja bolsheviku käes. Ainultki need määravad veel anglosakside voolava vere hulka, ainultki need annavad veel Rooseveltile ja Churchillile nõu, ja teevad seda kahtlemata samas vaimus, nagu mängis kord Vene viimase tsaari ja Romano-vite kustuva dünastia viimase liikme kojas esimest viilutit juutide tahte teotaja — „isake“ Rasputini salasekreter, Kiievi väike juut Aron Simanovitš. Millega see lõppes, on üldsusele hästi teada, sest kaimasolevki teine maailmasõda on õigupoolest olulisel määral kõige selle järellainetuseks.

Bolshevism ja juutlus teab hästi, milte eest tal tuleb tänapäeval võidelda. Nad mõlemad, moodustanud ühise rinde, võitlevad seepärast otsustavat võitlust, rakendades selleks kogu nende kasutada oleva juutliku kavaluse ja hoolimatuse valatava vere hulga suhtes. Pealegi — kuna see veri kuulub kristlikele abirahvastele läänes, kes tulevad ju samuti murda! Las nad aita-vad selles siis kogu pimedade andumusega kaasa. Ei maksa ometi seejuures kuigi palju lubada midagi ka seeghuguste abimeestele, nagu on seda härrad Roosevelt ja Churchill. Pealegi, kuna lubaduse andmine ei tähenda veel selle täitmist või ulatuslikku pidamist. Seda kinnitab ju küllalt hästi Badoglio saatust, millest paremat mäidet pole asja seiguseks enam vaja.

Ning USA ja Briti esimestel kodanikel näib jätkuvat loodetava isikliku kasu väljavaadete ees sõidat kõigeks. Ka seda on nad juba kinnitanud ja kinnitavad üha, päevast päeva. —esp.

Küttide võitlus

Juba paar tundi olid nad niiviisi istunud, üks leitnantühmaülema ja teine pruunika lehtbamemega eakas sõdur. Peaaegu liikumatult olid nad senini olnud, leitnant lamaskelles, pilk suunatud läbi punkri laskeava üle eikellegi-maa asetseva metsa, sõdur istumas kuuseokstest istmel, püss põlvedel.

Juba mõnda päeva oli seda lõiku häirunud üks enamlaste täpsuskütt, kes oli oma asukoha valinud nähtavasti kuhugi puu otsa.

Kuna enamlane muutus õige tülikaks, otsustas rühmaülema tülitajast lahti saada, enne kui kuulid oleksid hakanud nõudma juba ka ohvreid. Leitnant tundis hästi oma mehi ja teadis, et osa neist moodustas omaette ühiskonna — need olid vanad vilunud kütid. Tundide viisi võivad need mehed istuda ja varitseda, kaotamata oma rahu. Ka lahingus teevad nad pauke harilikult vähem teistest, kuid nende laskeväljadel on lehvaid musti tompe alati rohkem. Need on looduslikud täpsuskütid, arendanud oma osavust Lõuna-Eesti metsades.

Nii nad siis istusid, leitnant ja kütt. Kuni leitnant sõitis hiljaks sigareti, nagu märgiks, et teda hakkab asi tüütama ja vaevalt sellest üldse midagi välja tuleb.

Siis äkki kostis lask ja tagapoolt vasakult kuuldus solpsatust ja seejärele vandesõnu.

Lask pidi laskjat ometi reetma, pealegi kui ta ei teadnud, et teda jälgiti. Kuid hoolikalt vaatlusel ei torganud midagi silma. Mets sahisas vaikselt omaette nagu enne ja küttki istus liikumatult edasi, nagu ei puutuks lask üldse temasse. „Ei näinud?“ päris leitnant. „Ei vael“.

Istusid veel tükk aega, kuigi paistis, et tulemuseta. „Ega midagi, jätame täna katki, ta on end hästi maskeerinud. Tuleme homme varem, võibolla asub ta siis parajasti oma laskekohale ning reedab end. Ja piksilm tuleb tingimata ligi võtta“. Leitnant hakkas juba lõusma ja tagurpidi punkri väiksest neljakandilisest uksest välja minema.

Korraga elustasid küti näojooned. Targunud kujust sai nagu jälle inimene, kes sosistas: „Pat, tasem, ma hakkan teid nägema“. Pingutatult jäi ka leitnant unesti lamama, tedagi oli vallanud jahikrig. Kuid kus oli too neetud laskur?

„Näete seal, härra leitnant, otse meist poolparemal selle nüsitud okstega kuuse

SS-oomusgrenaderid ründavad Tilly võitlusruumis, et puhastada maastikku talitpil-latud inglased. (Pk-sõjakirj. Pachnicke. Wb.)

ÕHUKAITSE KÜSIMUSI

Kümme käsku elanikele

Kulvõrd hoonetes pole võimalik varjendeid sisse seada, kaevatakse inimeste kaitseks kaevikud või kasutatakse ära maalaused tunnelid, garaažid, stollid, koopad jms.

Kaeviku kaugus hoonest peab võrduma vähemalt 2/3 hoonet kõrgusega. Kaitseehitis peab ära mahutama vähemalt 75% maaalal. Igale varjendikavandajale peab varuma 0,6 m² põrandapinda ja 3 m³ õhuruumi; ruumi kõrgus vähemalt 1,90 m. Ühte varjendiruumi ei tohi üldiselt paigutada üle 50 isiku; suuremad ruumid tulevad seepärast killukindlale seintega jaotada 150 m³ suurusteks üksikruumideks.

Kaevikus tuleb arvestada igale isikule 50—75 sm kaeviku pikkust. Ka kaeviku sirgjooneline lõik ei tohi mahutada üle 50 inimese.

Majavarjendeid pruugib tühjendada vaid niivõrd, et vajalik õhuruum 3 m³ aja isiku kohta ja takistamata liikluse oleks tagatud. Eelvarjendisse võivad jääda vaid sellised esemed ja materjalid, mis ruumi kasutamist ei kahjusta ega ohusta. Kui muud paigutamiskohta pole, siis võib näiteks mööbel, kartulid, küttematerjal jms. jääda varjendisse.

5. Ruumide jaotus

Iga varjend koosneb reeglina varjendiruumist (viibimiseruumist, peaarumist) resp. —ruumest ja selle ette sisse seatud vähemalt 3 m² suurusest gaasikaitse esikust (eraldi ruum või vahesina, ka vaherididega eraldatud ruumid).

Suuremates ähvarjendites on veel tarvilik eraldada üks ruumiosa esmaabi andmiseks ja teine hädakäimlate paigutamiseks.

6. Kaitseõuded

Varjendil peab olema peale tavalise sissepääsu vähemalt üks hädaväljapääs kas sissepääsu vastasseinas või võimalikult kaugel sissepääst. Hädaväljapääsu ava vähemalt 75 × 85 cm. Ridaäärased puhul tuleb tehr veel müüri lähimurde ühe maja keldrist teise, nii et seda võivad hõlpsalt kasutada mõlema naabermaja varjendisõljad.

Keldervarjendite laed, mis tugavuselt pole ruudekindlad, tulevad tugevdada tugistiku abil. Lae tugevdamist teostatakse tugipostidega toetatud talade abil.

Tugipostide vahelkaugused on pikuti 2—2,5 ja ristl 1,5—2 m. Tugistik peab olema omavahel nii kinnitatud, et ka lae ja seinete mahavarimisel ta iseseisvalt püsima jääb.

Varjendi akna avad ja otse välja viivad uksead peavad olema kaitstud killukaitses müüridega vähemalt 64 sm pakuses. Varjendi üle maapinna ulatuvad välisseinad on soovitav tugevdada muldvalliga või kivi-müüriaga kuni 90 sm pakuseini. Kaevikud peavad olema pealt 50 sm pakuse muldkattega ja hästi moonutatud. Kaeviku sissekäik ühes gaasikaitse esikuga peab asetsema tingimata risti esimese lõigu suhtes.

Kaitseehitiste uksead peavad avanema reeglina väljapoole. Varjendi akende eest peavad olema eemaldatud klaasruundid, raudvõred ja restid, samuti ka klaasarmatuurid jms. varjendist.

Põhimõtteliselt peavad kõik inimeste kaitseks määratud kaitseehitised olema tehtud (tihendatud) gaasikindlaks. See pole tarvilik mitte ükski gaasikaitse, vaid ka kahjutule suitsu ja hoonete purustamisel tekkiava lubjatoimu sissetungimise vältimiseks varjendisse.

Riigitöteenistusest relva-SS-i

Nüüd kodumaale tagasisaabus riigitöteenistuse (RaD) vabatahtlike korraldati enne laagrast lahkumist jumalagüütõhtu, mille kohta üks osavõtjast jutustab:

„Kiiresti mõõdusid päevad ja kuud riigitöteenistuses. Imetlusega võib nüüd tagasi vaadata tehtud tööle. Mugavaks kujunes meie lahkumissohtu, kus me grupi juhi ja üksusejuhiga vahetasime mälestusi mõõdukund künde kohta. Ettetulnud raskused olid sama hästi kui unustatud, sest vahesajal oleme aru saanud riigitöteenistuse tähtsusest ja ülesandest.

Lahkumissohtu algas üksusejuhi kõnega, kes üheksa kuud on meid juhitanud ja meie eest hoolitlenud. Kõnele järgnesid ühislaulud. Seejärel võtsi sõna grupi juht, kelle kõne meile alatiseks meele jääh. Mälestuse-na riigitöteenistusest annetati meile grupi poolt raamat „Ich kämpfe“ ja RaD mälestuslõel.

Pealeselle anti meile ühe meie kodumaalt pärineva SS-untersturmbannführeri poolt üle relva-SS mobilisatsioonikass. Sellest silmapilgust peale vahetame riietuse välihalli relva-SS vormi vastu. Ka tahame oma sõdurikohust täita, sest nüüd võime iseseisvalt kaista oma rahva kodumaad. Me tahame enamuse oma piiridest eemal hoida, et lõpuks meie väikesed, lüüsat kodumaad ei ähvardaks enam idabarbarid.“

Hoiukassaala Eesti Omavalitsuse kätte

Viimases „Amtsblatt des General-kommissars in Reval“ avaldatud Eesti, Läti ja Leedu hoiukassaala uuestikorraldamise määruse kohaselt kantakse hoiukassaala Eestis, Lätis ja Leedus üle kohalikele omavalitsustele. Erandiks on siin ainult postihoiukassa.

Alates nüüdsest võib Eesti Omavalitsus, samuti ka Läti ja Leedu Omavalitsused üksikutes maakondades asutada maakonna hoiukassaasid, kui selles on olemas majanduslik vajadus ja hoiukassade tasuvus näib kindlustatuna.

Maakonna hoiukassad võivad endile vajaduse korral asutada osakondi. Maakonnavabad linnad võivad ainult koos maakonnaga asutada ühise hoiukassa.

Hoiukassade ja nende osakondade asutamiseks on vajalik kindralkomissari nõusolek, riiklikku ja asjalikku järelevalvet hoiukassade üle teostab meil Eesti Omavalitsus.

Hoiukassad peavad aga oma kesk-kassana kasutama panka Gemeinschaftsbank Ostland.

Seniate piirkonna hoiukassade likvideerimine lõpetatakse hiljemalt k. a. 31. augustiks.

RAADIO

TEISIPÄEV, 11. JUULI 1944.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.15 Päeva-uudised. 6.30 Hommikukontsert (ülekanne) 7.00 Päeva-uudised saksa keeles. 7.15 Hommikumuusika (ülekanne) Kell 7.30 Heliplaate. 8.30 Põllumeeste: Sigade suvisest pidamisest (Agr. Eduard Reissar). 8.45 Päeva-uudised. 9.00 Päeva-uudised saksa keeles. 9.10 Landesdienst Ostland. 9.25 Saatepauz. 11.30 Reichsprogramm. 12.15 Päeva-uudised. 12.30 Päeva-uudised saksa keeles. 12.45 Lõunamuusika (Ülekanne Riist). 14.00 Päeva-uudised saksa keeles. 14.10 Landesdienst Ostland. 14.15 Reichsprogramm. 16.00 Muusika pärastlõunaks (Ringhäälingu suur orkester Paul Karpi juhatusel). Saate kannab üle ka Riia saatja. 16.45 Päeva-uudised. 17.00 Päeva-uudised saksa keeles. 17.10 Tantsulisi helisid (Ringhäälingu tantsukapell Leo Tautsi juhatusel). 18.00 „Öllepruniljad“, Ilmi Raldma humoreek. 18.20 Rõõmus vahemäng (hpl). 18.30 Aja kaja ja saatkava ülevaade. 19.00 Saatkava veste. 19.15 Reichsprogramm. 20.00 Päeva-uudised saksa keeles. 20.15 Saksa sõduri tund (Rinne ja kodumaa). 21.00 Päeva-uudised. 21.15 Kammermuusika (Karin Prii-Raudsepp, klaver ja Vl. Sapošnin, viul). 22.00 Päeva-uudised saksa keeles. 22.15 Saate lõpp.

KOLMAPÄEV, 12. JUULI 1944

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.15 Päeva-uudised. 6.30 Hommikukontsert (ülekanne) 7.00 Päeva-uudised saksa keeles. 7.15 Hommikumuusika (ülekanne) Kell 7.30 Heliplaate. 8.45 Päeva-uudised. 9.00 Päeva-uudised saksa keeles. 9.10 Landesdienst Ostland. 9.25 Saatepauz. 11.30 Reichsprogramm. 12.15 Päeva-uudised. 12.30 Päeva-uudised saksa keeles. 12.45 Lõunamuusika (Ringhäälingu tantsukapell Leo Tautsi juhatusel ja hpl). 14.00 Päeva-uudised saksa keeles. 14.10 Landesdienst Ostland. 14.15 Reichsprogramm. 16.00 Muusika pärastlõunaks (hpl ja mgn). 16.45 Päeva-uudised. 17.00 Päeva-uudised saksa keeles. 17.10 Üle maa ja mere (Ringhäälingu tantsukapell Leo Tautsi juhatusel). 18.00 „Leheküljed suvipäevade raamatust“, A. Adsoni meeleolupille. 18.20 Väike vahemäng (hpl). 18.30 Aja kaja ja saatkava ülevaade. 19.00 Reichsprogramm. 20.00 Päeva-uudised saksa keeles. 20.15 Saksa sõduri tund. (Kirev tund Ringhäälingu tantsukapelliga Leo Tautsi juhatusel ja solistid). 21.00 Päeva-uudised. 21.15 Saksa ardeid (Ringhäälingu suur orkester Paul Karpi juhatusel). Saate kannab üle ka Riia saatja. 22.00 Päeva-uudised saksa keeles. 22.15 Saate lõpp.

NELJAPÄEV, 13. JUULI 1944.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.15 Päeva-uudised. 6.30 Hommikukontsert (ülekanne) 7.00 Päeva-uudised saksa keeles. 7.15 Hommikumuusika (ülekanne) Kell 7.30 Heliplaate. 8.30 Põllumeeste: Tänavune suvi mesilase (Agr. Jann Root). 8.45 Päeva-uudised. 9.00 Päeva-uudised saksa keeles. 9.10 Landesdienst Ostland. 9.25 Saatepauz. 11.30 Ikka heas tuju! Ringhäälingu tantsukapell Vl. Sapošnini juhatusel). 12.15 Päeva-uudised. 12.30 Päeva-uudised saksa keeles. 12.45 Lõnamuusika. (Ühe politseipataljoni puhkpilliorkester ja Ringhäälingu tantsukapell Vl. Sapošnini juhatusel). Saate kannab üle ka Riia saatja. 14.00 Päeva-uudised saksa keeles. 14.10 Landesdienst Ostland. 14.15 Reichsprogramm. 16.00 Muusika pärastlõunaks. (hpl). 16.45 Päeva-uudised. 17.00 Päeva-uudised saksa keeles. 17.10 Kuidas see Teile meeldib (mgn. ja hpl). 18.00 Muusikale: „Tuttasaba-ke“, jutt jänkupojast. 18.15 Rõõmus vahemäng (hpl). 18.30 Aja kaja ja saatkava ülevaade. 19.15 Reichsprogramm. 20.00 Päeva-uudised saksa keeles. 20.15 Eesti sõduritund: (Sõdurid lõbustavad sõdureid) 21.00 Päeva-uudised. 21.15 Johann Straussi meloodiad (mgn.) 22.00 Päeva-uudised saksa keeles. 22.15 Saate lõpp.

Ostetakse 50 punase tõukarja sugupulli

Loomakasvatustalituse korraldusel sõitsid 9. juulil Läti sugupulle tooma loomakasvatustalitusse juhataja J. Raamot, loomakasvatuse referent dr. Doehmann ja punasekarja tõuseltsi sekretär Mägist. Kuva kohalt ostetakse Lätist eesti punase tõukarja parandamiseks ja aretamiseks 50 punast sugupulli.

Lõppes moortetöö referentide õppelaager

Kolmapäeval, 5. juulil lõppes Koitjärvel Eesti Kutsekogude noortetöö referentide ja vahendajate õppelaager. Piduliku laagri lõpu tähistamiseks rivistus laagri lipuväljakule, kus laagrijuhi Eesti Kutsekogude noortetöö osakonna juhataja R. Palsi poolt toimus aubindade jagamine kergetõustiku ja ujumisvõistluste võitjale ning parimate võistluste isetegevuses. Laagri lipp langetati hümi saatel.

2. juulil kadus väike, must KASSIPOEG Paides, Pärnu tn. 32 maja hoovist. Leidjat palutakse kass tagasi tuua Tõnapi t88tuppa, Pärnu tn. 32.

Oppetõõ JÄRVA-JAANI KODUMAJANDUS-KOOLIS algab oktoobrikuu lõpul. Keoli astuda soovijali eistada soovivaldus koos algkooli lõputunnistusega koolijuhataja nimele. Internaat võetakse õpilasi piiratud arvul. Koolijuhataja.

Soovin osta JALGRATAST, binoklit (prisma), fotoaparaadi 6x9 ja täiesti korras viilut. Kirjati: Vastse-Roosa pag., Koidu t. Võrumaa, Ploom.

MÜÜA Soome POSTMARGIKOGU ühes biraraamatuga. Hind Rmk. 250.—Teatada A. Kogover'e le Anna pag. Kabeli pk.

Soovin vahetada välismaa postmarkide vastu skandi käsiraamatut, märke ja kirjan-dust. Teatada A. Kogover'e le Anna pag. Kabeli pk.

Teel Paides Mäo mõisani KAOATUD naisterahva kaels kantav UUR, mis oli kapeli sees koos võtmega. Ausat leidjat palutakse uur vaevatus eest ära anda Mäo mõisa aednikule või Paide politsei jsk. R. Ventsel'i nimele.

Järva Testaja nr. 81
Teisipäeval, 11 juulil 1944 Lhk. 4